

Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi

Cilt 1(2018), Sayı 2, 1-28

Alan Kuramının Diğer Psikanalitik Kuramlarla İlişkisi*

Tahir Özakkaş MD, PhD¹

Psikoterapi Enstitüsü

Özet

Psikoterapi tarihini yüz yıllık bir bilimsel sürece bağlayabiliriz. Bu süreçte, ana çizgi itibarıyla; davranışa odaklanan, bilişe odaklanan, bilinçdışı süreçlere odaklanan ve varoluşa odaklanan terapiler olarak kümeleştirebiliriz. Bunları kendi arasında kategorize ettiğimizde; bir kişinin iç dünyasını ve zihinsel yapısını statik, kalıcı, kişiye ait ve değişmez bir yapı olarak bakan ve oradaki psikopatolojiyi düzeltme iddiasında bulunan kuramlar bir tarafta durmaktadır. Tek kişilik terapiler olarak adlandırılan bu kuramlara, tamir eden ve edilen, gözleyen ve gözlenen, bilen ve bilmeyen bağlamları perspektiflerinde bakmak mümkündür. Tek kişilik terapilerin karşısına ise karşılıklı etkileşime dayalı iki kişilik terapiler olarak adlandırılan diğer terapi kuramlarını koymak mümkündür.

Bu makalenin amacı ve konusu: iki kişilik terapilerden doğan ve daha sonra bir sistem teorisine ve alan teorisine doğru genişleyen, karşılıklı etkileşimsel sistemleri merkeze alan yaklaşım tarzıyla, bu psikoterapi ekollerini, özellikle psikanalitik bağlamda olan psikoterapi kuramlarını değerlendirmek ve alan kuramına karşı konumlarını belirlemek ve tanımlamaktır. Freud'dan hemen sonra ortaya çıkan daha çok self üzerine odaklanmış Adler, Jung gibi dinamik psikoterapi kuramcıları ve yaklaşım tarzları; Anna Freud, Eric Ericson, David Rapaport, H. Loewald ve Heinz Hartmann gibi ego psikolojisine ağırlık veren ego psikologları; nesne ilişkilerini gündeme getiren Melanie Klein ve W. R. D. Fairbairn'den ortaya çıkan nesne ilişkileri ve Otto Kernberg gibi çağdaş temsilcileri; ara gurup olarak nitelendirebileceğimiz gelişimsel psikolojiye öncelik vererek yaklaşan James Masterson'un terk depresyonu kuramı, klasik psikanalitik ekolden bir kopma olduğu iddia edilen ve bir kopuş sağlayan Heinz Kohut'un Kendilik Psikolojisi, kendilik psikolojisiyle aynı döneme denk düşen Stephan Mitchell ve Jay Greenberg'in ilişkisel psikanalizi, bunlarla karşılıklı etkileşim içerisinde ortaya çıkan Paul Wachtel'in ilişkisel-döngüsel psikoterapisi, Robert Stolorow, Bernard Brandchaft ve George E. Atwood'un Öznelerarası Alan Kuramı, Joseph D. Lichtenberg, Frank M. Lachmann ve James L. Fosshage'in geliştirdiği güdülenme sistemleri, güdülenme kuramları bu makalenin temel konusudur.

Anahtar kelimeler: Alan Kuramı, Psikanalitik Kuramlar, Bütüncül Bakış Tarzı, Teknik Eklektizm, Teorik Entegrasyon, Ortak Faktörler Yaklaşımı, Asimilatif Bütüncül Psikoterapi.

¹ M.D, Ph.D, Psikoterapi Enstitüsü, ozakkas@psikoterapi.com

* Çalışmanın bir bölümü, I.Ulusal Bütüncül Psikoterapi Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Intersections of Field Theory With Other Psychoanalytic Theories

Abstract

Psychotherapy has a scientific history of one hundred years. The therapies that have been prevalent through the history of psychotherapy have been focused on behavior, cognition, unconscious processes, or existential issues. We can further categorize them as one-person vs. two-person theories. One-person approaches view one's inner world and mental structure as static, permanent, and stable, and attempt to correct the psychopathology involved. One-person therapies involve the positions of repairer-repaired, observer-observed, and knowing-unknowing. Two-person therapies, on the other hand, focus on mutual interaction.

The subject and goal of this paper is to outline the progression of these schools of psychoanalytic psychotherapy from two-person therapies towards systems theory and field theory, centered around interactive systems, with a particular focus on their position vis-a-vis the contemporary field theory. This paper sets aside the behavioral-cognitive and existentialist therapies to primarily focus on the psychodynamic schools following Freud, including dynamic psychotherapy approaches of Adler and Jung; ego psychology of Anna Freud, Eric Ericson, David Rapaport, H. Loewald, and Heinz Hartmann; object relations of Melanie Klein and W. R. D. Fairbairn, and later representatives such as Otto Kernberg; developmental psychology emphasis of the so-called interim group of James Masterson's abandonment depression theory; self psychology of Heinz Kohut as a break from classical psychoanalytic school; relational psychoanalysis of Stephen Mitchell ve Jay Greenberg; relational-cyclical psychotherapy of Paul Watchel; intersubjective field theory of Robert Stolorow, Bernard Brandchaft and George Atwood; and motivational systems theory of Joseph D. Lichtenberg, Frank M. Lachmann, and James L. Fosshage.

Keywords: Field Theory, Psychoanalytic Theories, Integrative Perspective, Technical Eclecticism, Theoretical Integration, Common Factors Approach, Assimilative Integration.

Giriş

Psikoterapi insanlık var olduğundan bugüne var olan ve kendisinin ve ötekinin çevresindekilerin ruhsal acılarını dindirme, değiştirme ve dönüştürme ve yeniden yapılandırma iddiasında olan bir insani süreçtir. Ancak bu sürecin bilimsel olarak ele alınması, standardize edilmesi, bir program dâhilinde tekniklerinin ortaya çıkarılması bilimsel psikoterapi tarihinde Freud'la başlar. Freud, insan zihninin düşüncelerinin, duygularının, davranışlarının ve fizyolojik tepkilerinin beyin kaynaklı olduğuna inanmış; bununla ilgili olarak ilk makalesini neşretmiş, bir nöroanatomist olarak, nöropatolog olarak insan beynindeki organik değişiklikleri incelemiş; ruhsal aygıtın kaynağının insan beynindeki nöronların bağlantılarıyla ilişkili olabileceğini düşünmüş, daha sonra bu fikrinden vazgeçerek soyut ve sanal bir zihinsel aygıt inşa etmiştir.

Bu konuyla ilgili olarak Allan Schore:" "Nörolojinin altın çağı" boyunca pek çok katkılarda bulunan Freud'un (1895/1966) ufuk açıcı tezi, "Bilimsel Psikoloji Projesi" isimli çalışması psikolojik olguları ilk kez nörobiyolojik olarak açıklama çabasıdır." (Schore, s:24) diyerek Freud'un bu çalışmasına özel bir önem atfetmiştir. Bu zihinsel aygıtı; topografik olarak (bilinç, bilinçdışı, yapısal olarak (id, ego, süperego), dinamik olarak, ekonomik olarak ve psikoseksüel gelişim aşamaları olarak tanımlamıştır. Bu tanımlama yıllar süren çalışmaların sonucunda zaman zaman değişimlere uğramış, zaman zaman yenilenmiş, zaman zaman dönüşümler göstermiştir.

Freud'un kafasındaki zihinsel aygıt; arkeolojik model olarak adlandırılan, gelişimsel dönemlerdeki dürtü çatışmaların ekseninde cereyan eden ve bir nevi gelişimsel saplanmayı veya duraklamayı ifade eden bir patoloji içermektedir. Bu donmuş olan statik bir zihinsel aygıttır. İnsan beyninin gelişimsel süreçlerinde meydana gelen saplanmalar dürtü çatışma kuramı bağlamında izah edilir. Bu patolojinin tedavisinde hastanın bu durumlarını fark etmesine yarayacak tekniklerle ve yorumlarla iç görü sağlanmaya çalışılır. Yapılacak yorumlarla da hastanın iyileşeceği umulur.

Bu Newton fiziğinin sanki psikoterapiye aktarılmasındaki zamanın ruhunun (*Zeitgeist*) bir ifade şeklidir. Özellikle nevroz vakaları olarak adlandırılan 3-5 yaş aralığındaki gelişimsel duraklamaya veya saplanmaya odaklanan Freud'un bu çalışması daha çok nevrotik vakalar üzerinde sürmüştür. Sonraki dönemlerde Freud'dan kopan bazı kuramcılar (Alfred Adler, Carl Gustav Jung vb.) daha erken yaşlarda saplanma olarak adlandırılacak kişilik bozukluklarına veya karakter nevrozlarına odaklanarak psikanalizi farklı bir boyutu kaydırmışlardır. S. Freud'dan hemen sonra ego psikologları Anna Freud, Eric Ericson, David Rapaport, H. Loewald, Kriss ve Heinz Hartmann gibi isimlerle klasik psikanaliz başka bir boyuta dönüşmüştür. Bu kuramcılar; İdin analizinden ziyade egonun analizine ve çevreye adaptasyonuna ve bireyin çevreyle ilişkilerine odaklanılması gerektiğine dair bir yaklaşım tarzıyla klasik psikanalitik teoriyi bir nebze daha genişletmişlerdir.

Hemen ardından Freud'un takipçilerinden ve İngiliz nesne ilişkilerinin kurucularından Melanie Klein içselleştirilmiş nesne ilişkileriyle; fantezinin ve zihinsel aygıtta temsillerin aktarım ve karşı aktarımının, yansıtımlı özdeşimin, idealizasyonun, devalüasyonun, bölme mekanizmasının, libidinal ve agresif birimin tanımlanmasını yaparak olayı gerçeklik boyutundan daha çok zihinsel aygıttaki içselleştirilmiş nesne ilişkileriyle, bunun tekrarıyla ilintili bir dünya tanımlamıştır (Klein, 1940). Nesne ilişkilerinin bu şekilde Melanie Klein ve

Fairbairn'den doğması dünyayı ciddi manada etkilemiş, psikanalitik ekolleri farklı bağlamlara ve nesne ilişkileri bağlamına doğru kaydırmış, klasik Freudiyen teoriyi oldukça farklı bir yere savurmuştur.

Klasik dürtü çatışma kuramıyla nesne ilişkilerini birleştirmeye çabalayan Otto Kernberg gibi çağdaş nesne ilişkileri kuramcıları ikisi arasında bir uzlaşma yolu bulmaya çalışan ekip olarak gözlemlenmiştir. Kuzey Amerika'da bir kopuşu simgeleyen Heinz Kohut klasik analitik ekolden gelen birisi olarak, yavaş yavaş klasik psikanalitik ekolu ve nesne ilişkilerini eleştirerek kendi kuramının bir nevi manifestosunu yayımlamıştır. Tek kişilik terapilerden iki kişilik terapilere doğru dev bir adım atmış, psikanalizden ciddi bir kopuş sergileyen bir bakış tarzını psikoterapiye hâkim kılmış ve klasik psikanalitik ekolü sarsmıştır. Kısa sürede çevresinde büyük bir ilgi, alakayla karşılaşan Heinz Kohut; kendilik nesnesi ve kendilik nesnesi işleviyle Freud'un tam zıddı yönünde bir zihinsel aygıtı tanımlamıştır (Kohut, 1971).

Bu zihinsel aygıt karşılıklı etkileşime dayanan, hatta bir ötekiyle etkileşimin insanoğlunun temel ihtiyacı olan oksijen kadar elzem olduğunu, doğumdan ölüme kadar da bu ihtiyaç halinde bulunduğunu, bir kendilik nesnesi ve öteki olmadan yaşamın mümkün olmadığını iddia etmiştir. Aynı Winnicott'un "bir bebekten bir anneden bahsedilemez, ancak bir bebek anne ikilisinden bahsedilebilir" cümlesiyle özetlemiş olduğu yapının bir benzerini tekrar dile getirmiştir (Winnicott, 1965). Üstü örtük olarak Heinz Hartmann'ın çevreye adaptasyon ve karşılıklı olarak çevrenin insanı, insanın çevreyi değiştirdiği bir ego psikolojisinin genişlemesi hikayesinin ardından gelişen Heinz Kohut'un tek kişilik terapilerden iki kişilik terapilere atlaması, aynı şeyin basamakları gibi görünmektedir.

Kendilik psikolojisi, her ne kadar bağımsız bir kopuş olarak sergilense de daha sonra takipçileri tarafından; Freud'un mitleri olarak adlandırılan terminolojiyi kullanması, statik bir zihinsel aygıttan bahsetmesi, gözleyenin gözlenenini değiştireceği iddiasında bulunması gibi klasik analitik ekolün bazı kuramsal bakış açılarını hala muhafaza ettiği için eleştiriye tabi tutulmuştur. Klasik Psikanalizin terminolojik kelimelerinin Kohut'un Kendilik Psikolojisinin içinde örtük de olsa barındırması takipçileri tarafından ciddi eleştiri konusu olmuştur. Sonuçta bu eleştirel tutum yeni bakış tarzlarına gebe kalmış, İlişkisel Psikanalizin, Öznelarası Alanın, Çağdaş Kendilik Psikolojisinin ve Güdülenme Sistemleri gibi iki kişilik psikoterapi kuramlarının doğuşuna zemin hazırlamıştır. Kohut'un takipçileri Kohut'u amansız bir şekilde eleştirmiş, onun kuramının içerisinde gömülmüş olan klasik analitik

ekolden gelme mit olarak nitelendirmiş olduğu terminolojik kelimeleri söküp atmış, tek kişilik terapilerden gerçekten iki kişilik terapilere doğru ilerlemeyi hedef edinmişlerdir.

İki kişilik terapilerin bir tarafında ilişkiyel psikanalizin ilişkiye odaklanan yaklaşım tarzı varken diğeryanda Öznelerarası Alan Kuramı vardır. İlişkinin ötesinde Öznelerarası Alan Kuramı; Robert Stolorow, Bernard Brandchaft ve George E. Atwood'un önderlik ettiği bir grup bilim insanı tarafından inşa edilmiştir. Bu kuramsal iddiaya baktığımızda Daniel Stern ve Beatrice Beebe gibi araştırmacıların yaptığı bebek gözlem ve çalışmaları ile uyum arz etmektedir. Öznelerarası alanda iki zihin karşılaştığında her iki zihnin de yeni bir dünya kurduğu, bu dünyada karşılıklı etkileşimle biri ötekini, öteki diğeryeni etkileyen bir zihinsel sıçrama ve zihinsel ürün meydana gelmektedir. Sonuçta etkileşime bağlı iki beynin oluşturduğu yeni bir zihinsel durum veya ürün ortaya çıkmaktadır (Atwood ve Stolorow, 1984). Öznelerarası alan, ilişkiyel psikanaliz ve güdülenme sistemleri daha çok bebek anne ilişkisine ve nörobiyolojik çalışmalara sırtını yaslayarak daha sağlam bir zemin tutturmuşlardır.

Güdülenme sistemleri kuramcıları ise biraz daha farklı bir yol izlemişlerdir. Şöyle ki; üst bir oluşum olan idin dürtüsel yapısını, nesne ilişkilerini, nesne ilişkilerine bağlı içsel temsillerini veya öznelerarası alanda iki öznenin karşılıklı birbiriyle etkileşiminin nasıl oluştuğuna dair süreçleri incelememişlerdir. Bunun yerine insanoğlunun doğuştan getirmiş olduğu nörobiyolojik potansiyellerin çevreyle etkileşim sonucunda hangilerinin ne şekilde örgütlenme biçimi alacağına odaklanmışlardır. Yedi temel güdülenme uyaranının (Tablo:1) insan beyninin zihin yapısı oluşturmasının en temel araçları olduğunu, bu araçların ne şekilde bir örüntüye sahip olacağı, ancak çevresel faktörlerle karşılıklı etkileşim sonucu ortaya çıkacağı ve model sahnelerle bunların betimleneceğini belirtmişlerdir (Lichtenberg, 1983).

Tablo 1: Yedi Güdülenme Sistemi aşağıdaki maddelerden oluşmaktadır.

1. Fizyolojik Gereksinimlerin Psişik Düzenlenmesi
2. Bireylerle Bağlanma Yakınlığı
3. Gruplarla İlişkilenme Yakınlığı
4. Keşfetme ve Tercihleri Ortaya Koyma (oyunda ve işte etkinlik ve yetkinlik arayışı)
5. Bakım Verme
6. Zıtlasma ve/veya Geri Çekilme yoluyla Kaçınma
7. Duyusal Haz ve Cinsel Heyecan

Diğer taraftan bir psikiyatrist olarak meslek hayatına başlayan ve devam eden psikoterapi kuramlarıyla daha sonra ilgilenen Masterson'un yaklaşım tarzında gelişimsel psikoloji, nörobiyolojik yaklaşım, ego psikolojisi, klasik Freudiyen teori, Fairbairn'in nesne ilişkileri kuramları bulunmaktadır. Bu yaklaşım tarzı, bütün kuramlardan melez bir yapılanma meydana getirerek, ayrılma-bireyleşme süreçlerine odaklanan, Margaret Mahler'in kişilik gelişimi süreçlerini temel alan bir kişilik (Kendilik) kuramı ortaya atmıştır. Terk depresyonu kuramı olarak nitelendirdiğimiz bu kuramda insanoğlunun zihinsel yapısının ve işlevlerinin bir alanına odaklanmış ve o alanı izah etme çabası içerisine girmiştir (Masterson, 1976).

Tüm bunların üzerinde özellikle Kurt Lewin'le başlayan bir nevi fizikteki manyetik alanların birbirini çekme ve itmeleriyle ilintili olarak ortaya konulan ve vektörel bilişenlerle zihinsel durumları izah eden ilk zihinsel alan kuramı tanımlanmıştır. Bu kuramda insan zihinsel yapısının hem genetik materyali hem organizması hem fizyolojik şartları hem de bulunmuş olduğu çevresel etkileri, önemli ötekilerle kurmuş olduğu ilişkiler gibi etkenler tamamen bir sistem teorisi içerisinde izah edilmiştir. Sistem teorisinde sisteme etki eden tüm girdiler geribildirim döngüsel mekanizmaları ile sistemi etkilemektedir.

Alan teorisi; Sisteme etki eden tüm etkenlerin, oluşan zihinsel aygıtı nasıl etki edeceğinin ve zihinlerin birbirlerini nasıl etkileyebildiklerinin tanımlanmaya çalışıldığı bir alana yönelmiştir. Zihinsel aygıt bu manada ne içeride intrapsişik yapının sabit, arkeolojik bir modeliyle, ne ötekiyle kurulan bir ilişkinin standardize edilmiş biçimiyle, ne de güdülenme sistemlerinin doğrudan müdahalesiyle oluşmaktadır. Alan teorisi tüm bu etkenleri, sisteme giren bu faktörleri bir şekilde insanın zihinsel yapısını bir nevi kaotik bir sistem içerisinde inşa ettiği bağlamında ele almış, bununla ilgili bir teori ortaya koymuştur. Alan teorisi özellikle fizikte gelişen Newton fiziğinden kuantum fiziğine geçişle beraber zamanın ruhuna uygun (Zeitgeist) bir şekilde kendisini psikoloji alanında da ve psikoterapi alanında da ifade etme özelliğine sahip olmuştur.

Alan teorisi özellikle öklid geometrisinden fraktal geometriye geçişte doğada üçgenlerin, karelerin ve dörtgenlerin ve dairelerin bulunmadığı, bunun yerine iç içe geçmiş sistemlerden oluşan, zaman zaman da basit fraktal yapıların çokluğu oluşturduğu, vahdetin kesrete dönüştüğü bir anlayış sistemi içerisinde bir kaos yaklaşımını dile getirmiştir. Bir çeker (Attractor) etkisiyle belirli bir alan içerisinde dönen kaotik yapılar dışarıdan gelen yeni bir müdahaleyle beklenmedik bir yöne, beklenmedik bir şekle dönüşebilmekte, sistem yeni bir denge noktası bulana kadar devam etmektedir. Bu etkileşim doğumdan ölümüne kadar insan

zihninin kaçamayacağı bir oluşum sürecidir. Bu manada insan zihinsel aygıtının yapılanması her türlü etkiye açık, karşı tarafı etkileyen ve karşıdan etkilenen bir karşılıklı etkileşim sistemi içerisinde, bir alan içerisinde var olmaktır. Bir süreçtir.

İnsan zihni ne donmuş bir arkeolojik yapı ne iki kişinin karşılıklı etkileşimine bağlı fiziksel bir matematiksel sonuç, ne de beklenen bir yapıdır. Her an değişime ve dönüşüme aday ama kendi içerisinde kuralları olan kaotik bir yapının zihinsel işlemleri oluşturmasıdır. Bu manada baktığımızda tek kişilik terapiler hiçbir zaman alan kuramını temsil etmezken çift kişilik terapilerle adlandırabileceğimiz kuramlar alan teorisinin gelişimine katkıda bulunan kuramlardır.

Bu manada Anna Freud'un, Rapaport, Kriss, Heinz Hartmann gibi ego psikologlarının kurama katkıları inkâr edilemez. Özellikle Heinz Hartmann'ın adaptasyon teorisiyle çevreyle etkileşimin önemine vurgu yapılması tarihsel önemli bir gelişmedir (Hartmann, 1939). İlk Nesne İlişkileri kuramcılarında olan Donald Winnicott'un, bir bebekle anneden bahsedilemez, bebek-anne bütünlüğünden bahsedilir iddiası, tek kişilik terapilerden iki kişilik terapilere geçişin manifestosu gibidir. Bebek gözlemleri ve araştırmaları ile tanıdığımız Daniel Stern'in bebek annesini anne bebeğini oluşturur şeklindeki karşılıklı etkileşim teorisi tam da sistem kuramının kendisidir (Stern, 1985).

Kohut'un kendilik nesnesine atfettiği kendilik nesnesi işlevinin bir ileri aşaması gibi duran öznelarası kuramın kurucularının ortaya koyduğu; insan karşılıklı bir şekilde ötekiyle ilişki içerisinde olduğu zaman her an ötekinde ve kendisinde değişim yaratan öznelarası alanda var olur iddiası alan kuramının kendisi gibi durmaktadır. Güdülenme sistemi kuramcılarının temelde fizyolojik olarak belirli güdülerle doğduğumuz, bu güdülenmenin çevresel etkilerle her an yeni bir örüntü sistemine sahip olduğu, bu örüntünün etkileşime açık olduğu ve model sahneler halinde kendini tekrarladığı iddiası alan kuramına yeni bir renk ve açılım getirmiştir (Lichtenberg, 1989).

İlişkisel psikanalizin insanlar dürtülerini tatmin etmek veya nesne arayışı içerisinde olmayıp her an bir ilişki arayışı içerisinde olur, ilişki vazgeçilmez ihtiyacımız diyerek, karşılıklı etkileşimi ön plana çıkarması da alan kuramına ciddi bir katkı olarak görülmelidir (S. Mitchell, 1988). İlişkisel bağlamın olduğu diğer bir yapı, Paul Wachtel'in ifade etmiş olduğu ilişkisel döngüsel sistemlerin biteviye kendini tekrarlayan hikayesinin arka planında da bulunan temel iddia, yine alan teorisinin farklı şekillerde izah edilmesidir. "Burada bir

kelebek kanadını çırparsa Florida’da fırtınalar kopar” şeklinde ifadesini bulan kelebek etkisinin ruhsal alandaki karşılığı alan teorisi dir.

Psikanalitik Kuramlar Açısından Alan Teorisinin Değerlendirilmesi

1. Ego Psikolojisi Açısından Alan Teorisinin Değerlendirilmesi

Bilindiği gibi Freud’un klasik kuramında; idin analizine yönelik olarak bilinç dışı materyalin bilince çıkartılması, bilinç dışındaki ödipal dönemde veya elektra dönemindeki çatışmaların güncel uzantılarının aktarım yoluyla fark edilmesi, yorumlarla bunun içgörü kazandırılması, problemlerdeki psikopatoloji semptom olarak ortaya çıkan yapının ortadan kalkmasına yönelik bir tedavi süreci işletiliyordu. Bu tam manasıyla bir tek kişilik terapidir. Bu tek kişilik terapide idin bilinç dışında kalmış olan materyalinin bilince çıkarılması, serbest çağrışım, rüyalar ve lapsuslar yoluyla izah edilmesi gerekiyordu. Fakat yapılan çalışmalarda vakaların bu şekilde id analiziyle düzelmediği, bazı hastaların klasik analitik id analizinden yarar görmediği sonucuna ulaşılmıştı. Bu durumda ego psikologları id’den daha önemli olan ego’nun olaylara karşı vermiş olduğu tepkiselliğin üzerinde durarak ego analizine başladılar.

Heinz Hartmann konuyu ele aldığı nda özellikle doğa olaylarındaki ve biyolojideki ve fizyolojideki gelişmeleri göz önünde bulundurarak bütün canlıların çevreye bir adaptasyon süreci yaşadıkları ve bunun doğuştan getirmiş oldukları bir içsel güdülenme veya bir ego parçacığıyla oluştuğu iddiasıyla yola çıkmıştı. Biyolojideki ve fizyolojideki gelişmeleri bir nevi psikolojiye aktararak Freud’un id analizine karşı gelmemek şartıyla ego analizinin de gerekliliğini ve egonun kapasiteleri ve zekânın çevreyle olan adaptasyon konusunun önemli olduğunu, çevreden etkilendiğini, çevrenin insanı değiştirdiğini, insanın çevreyi değiştirebileceğine ortaya koymuştur (Hartmann, 1939).

Bu yaklaşım tarzındaki bu hipotezi; çevreden etkileşim ve süreç kavramıyla konuyla ilintili literatürde alan teorisi ile ilgili bahsedilen ilk alan teorisi çekirdeği olarak kabul etmek mümkündür. Anna Freud, Erik Erikson, David Rapaport, H. Loewald ve Heinz Hartmann’ı bir şekilde alan teorisine giden yolu desteklemiş ve ciddi manada ego psikologları klasik analizin üzerine ego analizi olarak ortaya çıkan yeni bir ekolün temsilcileri olmuştur. Bu dönemlerde Freud’un öğrencilerinden Melanie Klein İngiltere’de Nesne İlişkileri Kuramını ortaya koyarak ikinci bir ekol ortaya çıkmıştır.

2. Nesne İlişkileri Açısından Alan Teorisi

Özellikle Melanie Klein olmak üzere Nesne ilişkileri kuramcıları Freud'un oral, anal, fallik gelişim dönemlerini daha kısa sürelerle çekmiş; bir buçuk, iki yaşlarında ödipal sürecin bittiği iddiasıyla yeni bir ruhsal gelişim evresi tanımlamışlardır. Melanie Klein'in çocuklar üzerine yapmış olduğu çalışmalarla çocukların fantezi düzeyinde kendilerini ifade ettikleri, içsel çatışmalarını fantezilerle dile getirdikleri, oyun üzerinden kendilerini ortaya koyduklarının tespitini yaparak çocuk analizini geliştirmiştir (Klein, 1961).

Oyunlar, masallar ve çizimler üzerinden çocukların iç dünyasına eğilen Melanie Klein onların iç dünyasını libidinal ve agresif birim olarak iki birimde adlandırmıştır. Her bebekte temel, doğuştan getirmiş olduğu zihinsel bir materyal bulunduğu, bu materyallerden temel problemin "agresif birim" olarak yüklü olan bireylerin bunu karşılayacak ve nötralize edecek "libidinal" güçleriyle donatılmadıkları zaman psikopatolojilerinin meydana geldiği iddiasını ortaya atmıştır. Bu şekilde çocuk analizlerinde içsel fantezilerin ne kadar önemli olduğu vurgusunu anlatmaya çalışmıştır. Dış dünyanın temsilleri, süreç içerisinde çocukların iç dünyasında fanteziyle beraber cereyan eder. Fantezi bütün hayatı belirleyen şeydir. Ötekilerin temsilleri iç dünyamızda vardır. Ötekilerin temsillerinin entegrasyonu dediğimiz bölmenin ortadan kaldırılıp tam nesne, tam kendilik ilişkisine geçebilme sürecinin ciddi bir çaba gerektirdiğini; birkaç yıllık bir mücadeleden sonra bölmenin ortadan kalkıp kısmi nesne, kısmi kendilik ilişkilerin tam nesne, tam kendilik ilişkilerine dönüşebildiğini anlatır (Klein, 1961).

Bu hikâyede öteki çok önemlidir. Çevre çok önemlidir ve çevresel faktörlerde önemli öteki olarak adlandırılan anne veya ebeveynlerin çocuğun agresif birimini nötralize edecek, onu bir şekilde libidinal birimlerle donatabilecek desteklerin olması gerektiği bağlamında içselleştirilmiş nesne ilişkilerin önemi vurgulanmıştır. Nesne ilişkileri teorisi sabit ve tek kişilik bir zihin algısından ziyade; içeride zihinsel aygıtta bulunan temsillerin karşılıklı savaşımdan bahseden ve bunlar arasındaki bir uzlaşımın, bunlar arasındaki bir nötralizasyon çabasının, agresyonun durdurulmasıyla ilintili olarak ortaya çıkacak olan bir tedavi prosedürünün önemli olduğu vurgusunu ifade ederek alan teorisine oldukça yaklaşır. Konu ile ilgili J. Greenberg durumu şöyle ifade etmektedir:

"Birleşik Devletler'de kişilerarası teoriyi ortaya atan Sullivan ve kendilik psikolojisinin fikir babası olan Kohut, Britanya'da nesne ilişkileri ekolünü takip eden W. Ronald Fairbairn, Klein ve Donald Winnicott gibi Freud'un teorisinin

merkezinden sapan isimler birbirlerinden de önemli açılardan, bariz şekilde ayrılıyordu; ancak hepsinin ortak noktası Freud'un bu temel ilkesini reddetmekti. Bu teorisyenlerin her biri dürtüyü kişiyi harekete geçiren asıl saik olarak görmek yerine; zihnin ve temel güdülenmelerin gelişim döneminin tesirini ve diğer insanlarla çocukluk döneminde kurulan ilişkilerin kalıcı psikodinamik etkisini taşıyacak ve yansıtacak şekilde yapılandığını ileri sürdü. Bu alternatif anlayışı da "ilişkisel model" olarak isimlendirdik." (Kuzey Amerika'da Freud Sonrası Psikanaliz s:59).

Özellikle Melanie Klein'le başlayan yansıtma sürecinin detaylı bir şekilde anlaşılması bir nevi alan teorisine temel bir kapı açmış, birbirimizden her an etkilenen bir sistem olarak çıktığımızı, bu etkilenen sistemlerin karşı tarafı bir şekilde değiştirdiğini, değişen yapının bizi değiştirdiğini, bir döngüsel sistemin olduğunu ifade eden bir yapı alan teorisinin bir nevi çekirdeğidir. Dolayısıyla nesne ilişkileri kuramının en temel özelliği karşılıklı etkileşime dayanan alan teorisinin, sistem teorisinin ilk çekirdeğinin yansıtma özdeşim savunma mekanizmasıyla izah edilmiş olmasıdır.

Terapist burada hem gözleyen hem katılımcı yapısıyla iç dünyasında kendisinden gelen patolojik arzu ve istekleri veya karşı aktarım duygusuyla hastanın kendisine yüklemiş olduğu karşı aktarım duygusu arasındaki ayırdımı yapabilen, hastanın yüklemiş olduğu malzemenin öbürünün ihtiyacını ve iç dünyasındaki çatışmanın ne olduğu anlamını ortaya çıkararak değerlendiren ve buna uygun yorumlarla entegrasyonu sağlayan bir pozisyon alırken sistem teorisine yeni bir adım atmıştır.

Nesne ilişkilerinde önemli olan dürtülerin tatmini değil, dürtüler sadece nesneye ulaşmak için bir araç niteliğindedir ifadesiyle özünü bulan, nesneyle iletişimin nesne bağlantısı veya nesneye ulaşmanın temel arzu olduğunu belirleyen farklı bir arzu kavramı ortaya konmuştur. Nesne ilişkilerinin modern anlamdaki temsilcilerine baktığımızda Otto Kernberg ve aktarım odaklı terapisi üçüncü bir yaklaşım tarzı olarak izah edilebilir. Aktarım odaklı terapi Kernberg'in modern biyolojiye, nörobiyolojik gelişmelere ve bebek gözlemlerine dayanan laboratuvar çalışmalarını da içeren ve klinik olarak doğruluğu kanıtlanmak üzere yapılmış olan klinik çalışmalardan elde edilen sonuçlarla ortaya çıkarılmış olan modern, çağdaş nesne ilişkileri teorisidir. Bildiğimiz gibi Kernberg de Freud'un dürtü çatışma kuramındaki dürtülerin oluşum süreçlerine ve doğuştan getirmiş olan bir id kavramına karşı çıkar. Ondan önce bir nesne ilişkilerinin oluşmasıyla ilgili Melanie Klein'e daha yakın durur. Melanie Klein'in ifade etmiş olduğu içselleştirilmiş nesne ilişkileri temsilcileri oluştuktan sonra yavaş yavaş nesneye yönelim ve bununla ilgili arzuların ortaya çıkmasını ve

dürtü kavramının ortaya çıkmasını anlatır ve bu şekilde dürtülerin sekonder bir sonuç olduğunu ifade eder. Bu duruş Klasik Dürtü Teorisinden ve Freud'dan tamamen bir kopuştur aslında. Bu kopuşla beraber Freud'u da harcamak istemeyen Otto Kernberg ve ekibi; dürtülerin oluşum süreçlerini gelişim sürecindeki bir sonraki evreye atarak dürtüleri yeniden tanımlamıştır. İnsanların içsel temsilleri, yani kendilik ve nesne temsilleri oluşuktan sonra ihtiyaçlar ortaya çıkar ve bu ihtiyaçlar arzuyu tetikler. Arzu sonucunda da paketler halinde dürtüler aktive olur.

Dürtülerin aktive olmasıyla beraber içselleştirilmiş nesne ilişkilerindeki motive olan içsel mekanizma; dürtülerin tatmini peşinde koşar. Bu dürtülerin bir kısmı dış gerçeklikle ve zamanın ruhuyla uyumlu olduğu için uygulama fırsatı bularak, gerçekliğin uygulanmış şablonlarını oluşturur. Bu yaşanmış nesne ilişki kalıpları veya temsilleri ego olarak isimlendirilir. Bir kısmı dış gerçeklikle ve kişinin kendilik kapasiteleriyle ve kendilik gelişimiyle uyumsuz olduğu için id tarafından bastırılır ve bilinçdışının tortu dünyası olarak meydana gelir. Bu durumda doğuştan var olduğu inanılan yapısal zihin parçası, yaşantı ile birlikte sonradan oluşmuş olan bir yapı olarak belirginleşir. Yani İd nesne ilişkileri oluşuktan sonra oluşan ikincil bir yapıdır. Süperego ise idealize ettiğimiz, olmak istediğimiz kendiliğimizle ilgili dürtüsel ihtiyaçlarımızı bir kutup yıldızı gibi üstümüzde duran ve oraya gitmeyi her an hayal eden motivasyon kaynağı olarak içimizde şekillenmiş olan bir nesne ilişkileri yapısıdır.

Modern çağdaş kuramda bu manada dürtüler sonradan oluşan yapılardır. Çağdaş Nesne İlişkileri kuramına göre de patoloji bu yaklaşım tarzına uygun şekilde betimlenir. Bu durumda nesne ilişkileri temel yapısının ise; daha çok içselleştirilmiş nesne ilişkilerindeki libidinal ve agresif birimin arasındaki bölünmüş nesne ilişkilerine bağlı psikopatoloji oluşur. Temel uyumsuzluğun agresif birimi nötralize edecek olan libidinal birimlerin yetersizliği sonunda klinik psikopatolojilerin ortaya çıktığına inanılmaktadır.

Bu bağlamda Kernberg terapisini içselleştirilmiş nesne ilişkilerindeki parçalanmış olan bu iç yapıyı onarmaya, kısmi nesne ilişkilerinden tam nesne ilişkilerine doğru gidişi sağlayacak birtakım tedavi teknikleri geliştirerek yapmaya çalışmıştır. Özellikle agresif birim üzerinde çalışmış, karşılıklı terapötik süreçteki aktarımlar ve karşı aktarımların özellikle yansıtımlı özdeşimin üzerinde durmuştur. Netleştirme, yüzleştirme ve yorumlama teknik ve stratejilerini kullanarak terapiyi çerçevelemiştir. Yansıtımlı özdeşim üzerinden, hastanın yorumlarla progresif bir şekilde devamlı analiziyle, iç dünyasındaki agresif birimin yatıştırılabileceği,

yavaş yavaş bunun libidinal birimle nötralize edilebileceği; sonuçta da tam nesne tam kendilik ilişkilerinin sağlanabileceğini ifade etmiştir (Kernberg, 1975).

Alan kuramı açısından değerlendirdiğimizde Otto Kernberg'in bu yaklaşımı içerideki içselleştirilmiş nesne ilişkilerinin dış temsillerinin içeride oluşması, karşılıklı etkileşimin olması, yansıtımlı özdeşimle birbirini etkileyen sistemlerin bulunmasından dolayı alan teorisine yaklaşmış olan bir kuramsal yapı olarak ifade edilebilir. Ama tam bir alan kuramı değildir; çünkü sterilize edilmiş bir seans ortamında hasta ile terapist arasında özellikle terapistin yine bilen, gözleyen ve değerlendiren konumu, diğeri ise değiştirilecek ve dönüştürülecek olan bir yapı olması nedeniyle klasik analitik kuramın mitolojik veyahut da mitlerle dolu olan teknik yaklaşım tarzı ve kuramsal temeli hala bu kuramın içinde barındırılmaktadır.

3. Masterson'un Terk Depresyonu Kuram

Masterson, terk depresyonu kuramını ilk olarak ergenlerle yapmış olduğu çalışmalarda bulunduğu bulgulara dayandırmıştır. Psikiyatrist olarak hastaneye yatırılan ergenlerin eyleme vurmalarının önüne geçildiğinde klinikte depresyona girdiklerini müşahade etmiştir. Bunu incelediğinde ergenlik döneminde birtakım insanların gelişimsel sıkıntılar yaşadığını ve kendilerini alkol ve madde kullanımı, patolojik cinsellik, kendine zarar verme, intihar gibi birtakım eylemlerle rahatlatmaya çalıştıklarını tespit etmiştir. Yaptığı araştırmalarda bunun bir beyin organik hasarından ziyade bir gelişimsel kusur olduğu şeklindeki bir kanaate ulaşmıştır (Masterson,1967).

Özellikle Margeret Mahler'le tanışması ve Mahler'i okumasıyla beraber ergenlerin bu durumunun gelişimsel bir duraklama olduğunu iddia etmiştir. Gelişimsel duraklamanın da özellikle ayrılma-bireyleşme süreçlerinin yeniden yakınlaşma alt evresinde olduğunu bulmuştur. Gelişimsel süreci duraklamış olan gençlerin, ergenlik döneminde bir kriz yaşadıkları ve bunların borderline kişilik bozukluğuna sahip ergenler olduğuna dair hipotezini ortaya koymuştur. Çalışmasının nesne ilişkileri boyutunun eksik olduğunu fark edince, nesne ilişkileri konusuna odaklanmış, daha sonra Rinsley'le yapmış olduğu ortak çalışmayla bunun nesne ilişkileri boyutunu da tanımlamıştır.

Daha sonra nörobiyolojik gelişmeyi, Allan Schore ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmalarda nörobiyolojik temellerini, Daniel Stern'in yapmış olduğu çalışmalardan

etkilenerek öznelarası alan veyahut da karşılıklı etkileşime bağlı olarak değişen ve dönüşen bir ruhsal aygıt tanımlaması oluşturmuştur.

Masterson'a göre temel patoloji sahte kendilik ile gerçek kendilik arasındaki kavgadır. Ötekilerle ilgili kurulmuş olan ilişkilerde bebeklik döneminde bebek annenin veya bakıcının mutlak sevgisine ihtiyaç duymaktadır. Ayrılma-bireyselleşme sürecinin başladığı 12-24 ay arasındaki dönem önemli bir dönemdir. Bu dönemde bakıcı, ayrılığa dayanamaması nedeniyle bebekten sevginin esirgemekte, bebekten libidinal enerjisini çekmektedir. Bebek sevgi ihtiyacını alamadığında da ayrılma-bireyselleşmeden vazgeçerek, kendi ihtiyaçlarını yok sayarak bakıcının istediği bebek olmaktadır. Bu da sahte kendiliğin inşasıdır. Bedeli kendi olmaktan vazgeçmektir. Buna Borderline Kendilik Bozukluğu denmektedir (Masterson, 1976).

Gerçek Kendiliğin oluşabilmesi için ayrılma ve bireyselleşme süreçlerinde kendisini destekleyen bir çevrenin, yani annenin ve babanın olması kişinin kendisini inşa etmesindeki en önemli araç olduğu hipotezi söz konusudur (Masterson, 1985). Bu manada Masterson'ın kuramı çevreyle ve özellikle annenin rolüne vurgu yapması ve karşılıklı etkileşimin temel bir yapı olduğuna inanması açısından alan teorisine yakındır. Alan teorisi açısından biraz daha detaylı baktığımızda özellikle annenin libidinal alanı, annenin libidinal desteğinin varlığı veya yokluğu kişilik gelişimimizi belirleyen en önemli etmen olarak kabul edilmiştir. Bebek, ayrılma bireyselleşme süreçlerinde gerçek kendiliğini inşa ederken, kendini tanımlanırken burada bir nevi alan teorisinin, bir nevi Kurt Lewin'in getirmiş olduğu manyetik alanların birbiriyle etkileşimiyle ortak vektörel bir sonuç çıkıyor tespiti ile örtüşmektedir. Bu manada bakıldığında kısmen alan teorisiyle uyum içerisinde olduğundan bahsedilebilir.

Çevreden etkileşimle desteklenen bireyler kendilerini ortaya koyabilmekte, içsel alanlarında var olan potansiyellerini hayata taşıyabilmekte, bu alanlarla ilgili varlıklarını ortaya koyabilmektedirler. Ama çevreden yeteri kadar destek alamadıklarında veya çevre kendi istediği şekilde yapılandırmaya çalıştığında karşı koyacak gücü olmayan bebek teslim olmakta, diğerlerinin gözünde sevgiyi alabilmek, ışığı alabilmek için de kendinden vazgeçerek sahte bir kendilik kurmaktadır. Temel psikopatoloji de bu sahte kendiliktir.

Ne zaman kendisini inşa etmek için içinden gelen ve ömür boyu devam edecek olan kendilik çekirdeğine yol verecek olsa; büyük bir suçluluk duygusuyla birlikte mahşerin altı atlısı olarak tanımlanan duyguları deneyimlemektedir. Bu acı duyguları yaşayan bebek kendi ayrılma isteklerinden vazgeçerek, kendisini tekrardan ötekinin isteklerine kurban etmektedir. Yani kendinden vazgeçerek sahte bir kendiliğe bırakmaktadır.

Yaratılışına aykırı olan bu durumdan da memnun olamamaktadır. İki arada bir derede kalan ruh yapısı tekrardan kendilik aktivasyonuna yönelmekte, bireyselleşmekte, ayrışmakta fakat her seferinde büyük bir acı ve sıkıntılarla geri çekilmektedir. İşte bu acı ve sıkıntı dönemlerinde boşluğa düşen bireyler kedililerini yatıştırabilmek için alkol ve madde kullanımı, cinsellik gibi veya intihar girişimi gibi teşebbüslerle bu acısını sakinleştirmeye çalışmaktadır.

Ötekinin etkisinin bu denli yüksek olduğu bir yapı; alan teorisinin etkileşim sistemine iyi bir örnek olarak adlandırılabilir. Ama kuramın içerisinde getirmiş olduğu yapısal sistemler, klasik Freudiyen yapısal teorisinin devamı niteliğindedir. İlave olarak nesne ilişkilerinin kemikleşmiş arkeolojik yapısı, yoruma dayalı bir terapi şeklinin oluşması, gözleyen ve gözlenen ikilemde gözleyen sabit olması ve bilen olması, öbürünün düzeltilecek bir hasta gibi dizayn edilmiş olması tek kişilik terapilerin uzantıları da çok net bir şekilde görülmektedir. Bu açıdan da değerlendirildiğinde alan teorisinden de bu açıdan uzak kalmaktadır.

4. Heinz Kohut'un Kendilik Psikolojisi

Heinz Kohut tüm bu Freudiyen kemikleşmiş ve gerçek olmayan yapıları görüp, Freud'un getirmiş olduğu zihinsel açmazları fark edince bütün bu kuramsal temelden uzaklaşmak ve bütün bu terimlerden kendini sıyrıp çıkmak istemiştir. Zihninde oluşturduğu Kendilik Psikolojisini yeni bir terminolojiyle yeniden bir kuram olarak inşa etmek için kolları sıvamış ve bir kopuşu ortaya koymuştur.

Freud'un klasik analitik kuramına toptan karşı gelen Heinz Kohut insanın günahkar veya suçlu insan değil trajik bir insan olduğunu ilan etmiştir. Freud'un tasarladığı insan, suçlu insan modelini temel alırken, Kohut'un insanı çağımızda trajik insandır. Kohut'a göre insanın yaratılışının iyiliğe eğilimli olduğunu, agresyonun ikincil bir tepki olduğunu ifade ederek farklı bir bakış açısını savunmuştur. İnsanın özünde aynı Fairbairn'in ifade ettiği gibi saldırganlığın bulunmadığını, agresyonun kişinin kendini savunmak için çıkan bir koruma tedbiri olduğunu ifade ederek hem Melenie Klein'in nesne ilişkilerinden hem de Freud'un klasik kuramından derin bir kopuş sergilemiştir.

Heinz Kohut kuramındaki en önemli terimsel açıklamayı yaparak "Kendilik nesnesi" kavramını ortaya atmıştır. Kendilik nesnesi kavramı ile insanın her an dış dünyayla etkileşim içerisinde olduğunu, bu etkileşim olmadan yaşamın mümkün olmadığını ifade etmiştir.

Kendilik nesnesinin ne dışarıda ayrı bir nesne ne de ruhsal aygıtın bir parçası olmadığını ifade etmiştir. Kendilik nesnesi ve işlevine insanın oksijenle olan ilişkisine benzetmiştir. Oksijen olmadan yaşanamayacağı gibi, kendilik nesnesi olmadan da yaşam kabil değildir. Heinz Kohut bu şekilde her insanın temelde oksijen gibi temel ihtiyacı olan kendilik nesnesi işlevinin tatmin edilmesi gerektiğinin hipotezini kurmuştur. Bu hem nesne ilişkilerine karşı hem Freud'un klasik kuramına karşıdır (Kohut, 1971).

Kohut, tek kişilik terapilerden iki kişilik terapilere geçişlerin ana kavşağı olarak adlandırılır. Bu duruşu nedeniyle muarızları tarafından aforoz edilirken, taraftarları açısından o bir kahramandır. Psikodinamik kuramlarda veya psikanalitik literatürde sistem kuramının belki de ilk kurucu isminin Kohut olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü kendilik nesnesi işlevi etkileşime açık olması açısından alan kuramına çok yakın bir kavramdır. Kendilik nesnesi kavramı kendisi olmayan ama öteki de olmayan arada bir dönemde süreç içerisinde potansiyel bulunan bir içsel sistemin ötekilerden almış olduğu yardımcı ego desteğiyle kendini geliştirmesi, potansiyellerini büyütmesi, her an bu potansiyellere ihtiyaç olacak süreçlerin yaşanmasına verilen isimdir.

Her yaşın kendine ait bir kendilik potansiyeli vardır ve bu kendilik potansiyeli ancak dışarıdaki çevreyle etkileşimle ortaya çıkabilir ve kendini ortaya koyabilir demektedir. Bu manada bir bebeğin kendilik nesnesi ihtiyaçlarıyla bir çocuğun kendilik nesnesi ihtiyaçları, bir ergenin kendilik nesnesi ihtiyaçları, bir gencin kendilik nesnesi ihtiyaçları, bir olgunun kendilik nesnesi ve bir yaşlının kendilik nesnesi ihtiyaçları her zaman vardır, var olacaktır ve var olmaya devam edecektir. Bu ihtiyaçlarımız karşılandığında iç dünyamızda sakinlik, dinginlik ve barış hâkim olurken kendimizi var etmenin tam ve bütün hissetmenin durumu yaşanırken bunlar olmadığında parçalanma anksiyetesi diye adlandırılan bir anksiyete ile kişi yoğun bir kaygıya kapılmaktadır.

Kohut'a göre temel kaygının bu parçalanma kaygısı olduğu; bu durumlarda kimliğin bütünlüğünün kaybedildiği, kendilik nesnesi işlevinin oluşmadığında parçalanma kaygısının vuku bulacağına dair kendi hipotezini ortaya koymuştur. Birincil aynalanma, ikincil aynalanma ve akran aynalanmasıyla bu temel yapının ana şemasını izah eden Kohut; insanın, arzuları tarafından itilen ve ideallerine doğru kanatlanmış bir gerilim yayı içinde olduğu şeklinde yaşamı betimlemiştir. Kohut "gerilim yayında arzularımız tarafından itilir, ideallerimize doğru kanatlanırız" derken her an bu gerilimin insanın varoluşsal gerilimi

olduğunu ve bunun karşılıklı etkileşim içerisinde meydana geldiğini söylerken bir nevi sistem teorisine veyahut da alan teorisine en yakın konumda kendini konumlandırmaktadır.

Terapilerinde de klasik analitik terapinin yorumlarından ziyade kişinin etkileşime ve deneyime dayalı bir yaklaşım tarzıyla kişinin ihtiyacının verilmesine yönelik bir tedavi prosedürü işletmiştir. Burada da yeni bir kopuş, yeni bir fırtına ortaya çıkmıştır. Yani yorumdan ziyade deneyime dayalı terapi yaklaşımını savunmuştur. Deneyime yakın duran terapiler Kohut ile başlayan terapilerdir ve bundan sonra ortaya çıkan öznelarası alan, güdülenme sistemleri, geştaltiyen terapiler gibi terapiler deneyime yakın olan terapilerdir.

Kohut'un yazmış olduğu üç temel kitapta, aşamalı bir şekilde klasik analitik yapıdan kopuşunu simgeleyen aşamalar mevcuttur. Bu aşamaları incelediğimizde önce bir kopuş simgelenirken klasik analitik ekolün terminolojisiyle konuşan, onun teknik kelimelerini reddetmeyen, kavramlara bütünüyle sahip çıkan bir evre vardır. Bu evrede kavramsal olarak Klasik Analitik teoriden ayrı olduğunu beyan eden bir içerik varken; daha sonraki çalışmalarında kavramların yavaş yavaş değiştirildiğini ve dönüştürüldüğünü görmekteyiz. Bu ikinci evrede Kendilik Psikolojisinin kavramları yavaş yavaş netlik kazanmaktadır.

Kohut'un kendilik psikolojisine ait kavramları peş peşe gelmiştir. Bu kavramlara bir göz atacak olursak şu kavramları bulabiliriz. Bunlar; birincil aynalanma, ikincil aynalanma, akran aynalanması, dar anlamda aktarım, geniş anlamda aktarım, ikizler aktarımı, kendilik, kendilik nesnesi, kendilik nesnesi işlevi, savunucu yapılar, telafi edici yapılar gibi kavramlardır. Bu kavramların her birini detaylı tanımlanması ve klinikte uygulanmasına baktığımızda Kendilik Psikolojisi Kuramını Alan Kuramına oldukça yaklaştırmıştır.

5. İlişkisel Psikanaliz

1988 yılına gelindiğinde Stephen Mitchell Psikanalizi toptan eleştirebilecek ve daha tutarlı bir zemine oturtacak bir bakış açısı getirmeye çalıştı. Jay Greenberg, S. Mitchell'in bu gelişimini şu cümlelerle ifade etti.

“...fikirlerini birbirlerinden bağımsız olarak ve farklı noktalara değinerek geliştiren teorisyenlerin çalışmalarına bakarak çıkarılabilecek bir ilişkisel model tanımıyla, bu fikirleri kendine ait bütünleştirilmiş ve tutarlı bir teorik çerçevede birleştiriyordu (1988). Mitchell, ilişkisel teorinin ilkeleriyle hareket ettiğini düşündüğümüz yazarların katkılarında yararlanarak “bütün psikanaliz olgularını çok veçheli ilişkisel bir matris içerisinde görmeyi mümkün kılan” bir sentez önerdi. “Bu matriste kendilik örgütlenmesi, ötekilere (nesnelere) bağlılık, kişilerarası etkileşimler ve kendi öznel

dünyasını durmaksızın yeniden yaratmada analiz edilenin oynadığı etkin rol de bulunuyordu” (Mitchell 1988, s.8). Mitchell, bu bütünleştirmeye birlikte ilişkisel psikanaliz denilen alanı yaratmış oldu. Yaptığı çalışmalar terime farklı bir anlam kazandırdı; ilişkisel psikanaliz terimi artık psikanaliz piyasasındaki diğer yaklaşımlarla tek başına rekabet edebilecek bütünlüklü ve kapsayıcı bir düşünce ekolünü anlatmak için kullanılıyordu”

İlişkisel psikanaliz Kohut’la bir nevi aynı dönemlerde çıkan, bir nevi araştırma teziyle başlayarak sanal bir şekilde klinik uygulaması olmayan klasik psikanaliz eleştirisiyle başlayan Stephan Mitchell ve Jay Greenberg’in çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır. Stephan Mitchell ve Jay Greenberg klasik analitik ekole bir kritik yapmışlar ve bu kritikte ilişkisel psikanalizin temellerini atan ilk yayınlarını yapmışlardır ve bu çalışmalar çok ciddi bir etki göstermiştir. Kohut’un tek kişilik terapilerinden iki kişilik terapilerine geçişleri nasıl bir etki yaratmışsa aynı etki paralel bir zaman diliminde Stephan Mitchell ve Jay Greenberg tarafından ortaya konulmuştur. Greenberg ve Mitchell’e göre, psikanalitik kuram oluşturmada iki temel eğilim vardır: birisinde, bilinçdışı zihnin yapı taşları içsel olarak ortaya çıkan, cinsel ve saldırgan dürtülerden kaynaklanan isteklerdir; diğerinde ise, bilinçdışı zihnin yapı taşları ilişkisel deneyimlerin temsilleridir (Mitchell, 1988).

İlişkisel psikanalizde statik, durağan, arkeolojik bir modelden ziyade her an değişim ve dönüşüme aday olan, her an karşılıklı etkileşim içerisinde bir ilişkinin var olduğu, bu ilişkinin bağlamdan ayrı olamayacağı, bağlamın çok önemli olduğu, dünle bugünün aynı olmadığı ve yarının da aynı olmayacağı, her an değişim ve dönüşüm içerisinde olan bir ilişkisel matriks içerisinde var olduğumuzu ifade eden bir yapıyla yeni bir kopuş, yeni bir kuram doğmuştur. Alan teorisinin belki de en önemli ayaklarından bir tanesi ilişkisel psikanalizin bu manada ortaya çıkmasıdır. İlişkisel Psikanalizin çok sağlam dayanaklarla kendini ortaya koyması bir anda dünyada bu alanla ilgili olarak ciddi bir etki yaratmıştır.

Zamanın ruhu açısından değerlendirildiğinde İlişkisel psikanaliz postmodern bir yaklaşımdır. İlişkisel psikanaliz daha modern, daha çağdaş, belki de kuantum fiziğine daha yakın duran kuramsal yeni bir bakıştır. Kuramın içeriği karşılıklı etkileşimin varlığına inanan ve terapistin ve danışanın hem gözlemci hem katılımcı rolüyle birbirini etkileyen bir sistemi temel almıştır. Bütün statik ve durağan kuramlardan, bütün arkeolojik modellerden uzaklaşmış bir şekilde, ilişkinin karşılıklı etkileşimsel doğasına odaklanan, karşılıklı ilişkisel matriksi ön plana alan bir bağlama oturan kuram olmuştur. Yani karşılıklı bir matriks içindeki

örüntülere bakan ve bu örüntülerin ne yönde ve nasıl şekillendiğini ve nasıl tekrarlandığına dikkat eden bir hikâye üzerine konumlanmıştır. Bu tam da alan kuramının kendisidir.

6. Paul Wachtel'in (*Cyclical Psychodynamics*) Döngüsel Psikodinamikler Kuramı

Stephan Mitchell ve Jay Greenberg'in yanında bütüncül psikoterapinin temsilcilerinden olan ve ilişkisel psikanalizin kurucu isimlerinden kabul edilen Paul Wachtel'in bu konuyla ilgili yaklaşım tarzı ise "cyclical psychodynamics (döngüsel psikodinamikler)" olarak isimlendirdiği kuramında şekillenmiştir. Paul Wachtel'in psikanalizi eleştiren hipotezleri arasında; arkeolojik bir modelin olmadığı ve bu kabulün Freud'un bir miti olduğu, insanların döngüsel bir sistem içerisinde bildikleri örüntüyü tekrarladıkları ve bu örüntüyü diğerlerine dayattıklarında benzer cevaplar almaları sonucu bu örüntünün sanki kemikleşmiş bir şekilde intrapsişik yapı olarak görüldüğü iddiaları en temel iddialarıdır.

Döngüsel Psikodinamikler kuramına göre Paul Wachtel'in öne sürdüğü yapının statik değil dinamik, arkeolojik değil güncel bir yapı olduğu kabulü mevcuttur. Paul Wachtel'e göre psişik yapının her an tekrarlanan bir yapıdan başka bir şey olmadığını ve karşılıklı döngüsel sistemlerin bulunduğunu, sisteme yapılacak ufak bir etkinin dönüp dolaşp bir başka boyutta kendisini etkileyebilecek dinamik bir kalıba dönüştüğünü, bu manada sistem teorisiyle çok da uyumlu bir yaklaşım tarzı olduğunu ortaya koymuştur.

Paul Wachtel'in Döngüsel Psikodinamikler kuramı derken karşılıklı ilişkilerle başlayan ve oradaki artı ve eksi bir değerini yani dışarıdan gelen ilave bir müdahalenin döngüsel bir sistemle sistemi tekrardan etkilediğini belirtmiştir. Bu etkinin sistemi yeni bir ayar noktasına getirdiğini, yeni bir kaotik çeker etkisiyle yeni bir denge noktası meydana getirdiğini ifade etmiştir. Ancak ilişkisel sisteme yeni bir girdinin girmesi halinde, sistemin yeni bir değişime, dönüşüme neden olacak bir süreç ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu sürece ve etkileşime Döngüsel Psikodinamikler kuramı adını vermiştir.

Terapide döngüsel sistemdeki ilişkisel sürecin örüntüsüne odaklanmış, örüntünün nasıl tekrarlandığını dikkatli bir şekilde gözlemleyen terapistin süreçte katılımcı rolü ortaya çıkmıştır. Sürecin danışanla birlikte değerlendirilmesi, sürecin analizanla beraber gözlemlenmesi ve birlikte deneyimlemesi yeni bir örüntünün ortaya çıkmasına aracılık etmiştir. İlişki artık eski ilişki değildir. Bu süreçte, hem içgörü hem de deneyim temel nokta olarak alınmış ve Paul Wachtel'in yaklaşım tarzında kendisine yer bulmuştur (Wachtel, Atölye çalışması, 2012).

7. Özneler Arası Alan Kuramı

Robert Stolorow, George Atwood ve Bernard Brandschaft tarafından geliştirilmiş olan bir modeldir. Yazarlara göre:

“Öznelerarasılık teorisi ruhsal fenomenleri (etraftan) yalıtılmış intrapsişik mekanizmaların ürünleri olarak değil de birbiriyle karşılıklı etkileşime giren öznelliklerin kesiştiği yerde şekillenen olgular olarak ele almanın peşinde bir alan ya da sistemler teorisidir. Ruhsal fenomenler, tekrar tekrar vurguladığımız üzere, “şekillendikleri öznelerarası bağlamdan ayrı olarak anlaşılabilir” (Atwood ve Stolorow, 1984, s.64) Daha önce de ileri sürdüğümüz gibi; psikanalitik araştırma için uygun alanı oluşturan etraftan yalıtılmış münferit zihin değil; hasta ve analistin ya da çocuk ve bakıcının öznel dünyaları arasındaki karşılıklı etkileşim tarafından yaratılan o geniş sistemdir. Bu bakış açısından bakıldığında görürüz ki; münferit zihin ya da ruh (psişe) kavramının kendisi öznelerin birbiriyle ilişki kurduğu noktada ortaya çıkan ve özgül ruhsal işlevlere hizmet eden ruhsal bir üründür.”

“Aslına bakarsanız; bütün gerçek “gözlemci gözlenendir” cümlesinde özetlenmiştir. “Öznelerarası” terimini ilk defa psikanalitik tedavide aktarım ve karşı aktarım arasındaki etkileşimi, hasta ve analistin farklı şekillerde örgütlenmiş öznel dünyaları arasındaki etkileşimi yansıtan öznelerarası bir süreç olarak kavramsallaştırdığımız bir makalede (Stolorow, Atwood ve Ross, 1978, s. 247-256) açıkça kullandık. Daha yapacak çok işimiz olduğunu ön görerek, hasta ve analistin deneyim dünyaları arasındaki anlaşılmayan uyuşmaların ve ayrışmaların terapötik sürece etkisi üzerine kafa yorduk. Psikanaliz tedavisinde, gözlemci etkisini gözlemlenene içkin olarak ele aldık (ayrıca bkz: Kohut, 1982, 1984).”

Kohut’un bir nevi takipçisi olarak kabul edilen bu kuramcılar Kohut’u aynı zamanda eleştirmişlerdir. Kohut’a getirmiş oldukları eleştiriler Kohut’un kuramının içerisinde hala açık veya örtük olarak klasik analitik ekolden bulunan birtakım terimlerin ve terminolojinin bulunmuş olmasıdır. Kohut’un kuramın içerisindeki bu yapılara karşı tepki göstermişler, bunun yerine bir felsefi arka planı da kapsayacak şekilde fenomenolojik ve yapısalcı yaklaşım tarzını temel alan ve öznelerarası alandaki yeni bir oluşuma dikkat çeken, felsefi bir bağlamda da bağlamlılığı da katan bir yaklaşım tarzıyla yeni bir kuramsal önermede bulunmuşlardır.

Bu klinik kuramsal önermede özellikle bebek-anne çalışmalarını ve özellikle Daniel Stern’in çalışmalarını temel almışlardır. Stern’in çekirdek kendiliğinden başlayıp

otobiyografik kendiliğe geçen kendilik aşamalarının sistemde en önemli faktörler olduğunu kabul etmişlerdir. Buna göre de öznelarası alan olarak tanımladıkları fenomenlerin, her iki öznenin karşılaşmasında öngörülemeyen yeni bir öznelarası alanda doğduğunu, bu öznelarası alanın kendisine ait bir ruhu olduğunu ve esas incelenmesi gereken öznelarası alandaki sürecin kendisi olduğudur. Bu alandaki iki öznenin karşılıklı etkileşimin, değişimin ve dönüşümün sistemlerinin anlaşılması, farkındalığının oluşturulması, deneyime dayalı bir çalışmanın yapılmasıyla temel yaklaşım tarzıdır. Bununla ilgili de vaka örnekleri ve klinik çalışmaları göstererek öznelarası alan kuramının nasıl bir sistem ve alan kuramı olduğunu ortaya koymuşlardır. Öznelarası kuram tam bir alan ve sistem kuramıdır.

8. *Güdülenme Sistemi Kuramı*

Güdülenme sistemi kuramı; psikanalitik kuramda yine ilişkisel psikanaliz geleneğine Kohut'un Kendilik Psikolojisine bağlı kalan ve onunla beraber büyüyen ve onu kritik ederek kendi varlığını ortaya koymaya çalışan üçlü bir ekibin ortaya çıkarmış olduğu bir çalışmadır. Çalışmalar daha çok bebek gözlemleri, bebek anne ilişkileri ve nörobiyolojik bir bağlama oturtulmaya çalışılan bir perspektifte sürdürülmüştür. Joseph D. Lichtenberg, Frank M. Lachmann, James L. Fosshage'un oluşturduğu bu üçlü grup yıllardır temel güdülenme sistemleri üzerinde çalışmış ve bir kuram ortaya koymuşlardır. Çalışmalar daha çok bebekler üzerindeki laboratuvar çalışmaları ile sürdürülmüştür. Bu çalışmalarda bebeğin temel beyin sisteminin nasıl oluştuğu, ne şekilde faaliyet sürdürdüğü, etkileşimin nasıl meydana geldiği incelenmiştir.

Bununla ilgili yapılmış olan klinik çalışmalar, fizyolojik çalışmalar, hayvan modelleri üzerine yapılan incelemeler sonucunda; insan beyninin temelde yedi güdülenme sistemlerinin etkisi altında motive olduğunu, bu güdülenme sistemlerinin çevresel etkenlerle değişim ve dönüşüme bağlı olarak örüntüler meydana getirdiğini, bu ilişkiler sayesinde de doğa ile ilişki içerisinde olduğunu ortaya koymuşlardır (Lichtenberg, 1989).

Ortaya konan bu örüntülerin değişmez olmadığını, her an değişen ve dönüşen bir yapı içerisinde bulunduğunu ve bağlama duyarlı olduğunu tespit etmişlerdir. Bir bağlamda bir örüntünün bir etkiyi aktifleştirirken, aynı etkinin bir başka bağlamda başka örüntüleri aktifleştirebileceğine dolayısı ile sistemin bağlama duyarlı çalıştığını ispat etmişlerdir. Psişik sistemin bu örüntülere odaklı olduğunu ve örüntülerin dilin oluşumunu, rüyaların içeriğini belirlediğini, hem de eylemlerin anlamlarının bu örüntülerle şekillendiğini göstermişlerdir.

Sonuç itibariyle bu yaklaşım tarzı alan teorisinin belki de en şümüllü şekli olarak ortaya konan kuramdır. Güdülenme kuramının, sistem ve alan kuramlarının temel özelliklerini taşıması en önemli özelliğidir. Güdülenme kuramı terapide deneyime yakın duran ve etkileşim üzerinden faaliyet gösteren bir terapi yaklaşımıdır. Güdülenme Kuramı Tedavilerinde model sahnelerinin bulunarak bu örüntülerin kavranması, bu örüntülerin anlamlarının idrak edilmesi ve yorumlanması temel tekniklerdir. Bunun sonucunda karşılıklı dönüşüm ve değişimle beraber, terapistle beraber danışanın yeni bir model sahne inşa ederek, o inşa edilen model sahne üzerinden yeni bir sıçrama yaratılmasıyla tedavi programı sürdürülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bütün bu psikanalitik ekollerin alan teorisine yakınlıkları ve uzaklıkları ile ilgili bir sonuç elde edecek olursak; Heinz Hartman'ın Ego Psikolojisi ile başlayan Alan Teorisine yaklaşma süreci Kohut'un Kendilik Psikolojisi, Stephan Mitchell'in İlişkisel Psikanalizi, Robert Stolorow'un Öznelerarası Kuramı ve son aşamada da Joseph Lichtenberg'in Güdülenme Kuramı ile örtüşmüştür diyebiliriz.

Psikoterapi tarihine baktığımızda kuramların gelişim çizgisi zamanın ruhuna uygun şekilde vücut bulmaktadır. Özellikle Newton fiziğinin hâkim olduğu dönemde Sigmund Freud'un mekanik ruhsal aygıtı ortaya çıkmışken, Postmodern dünyanın Quantum fiziğine geçmesi ile birlikte lineer yapılanmadan fraktal yapılara geçilmiştir. Bu da kendini en iyi biçimde, iki kişilik terapiler veya son aşamada Alan Kuramı olarak kendini zamanın ruhuna uygun bir şekilde ortaya koymuştur.

Psikoterapi tarihine ve özellikle Alan Kuramının gelişim hikayesine baktığımızda bunun postmodern dünyada başlayan bir süreç olduğunu görürüz. Newton fiziği döneminin psikoterapi kuramları kuramcının kişiliği ile belirginleşirken, Alan kuramı bir süreç içerisinde birçok kuramcı tarafından inşa edilerek zamanın ruhuna uygun bir pozisyon almıştır.

Alan Teorisi üzerine çalışan Montana Katz bu süreci sınıflandırmaya çalışmış, süreçte birbirine paralel seyreden üç alan kuramını betimlemeye gayret etmiştir. Görünen o dur ki; postmodern dünyanın kaotik ilişkileri, yani Alan Kuramının ilkeleri burada da kendini ortaya koymaktadır. Alan kuramını belirli bir kuramcıya veya kuramcılara atfetmek mümkün değildir. Bu süreç kendi içinde devinim halinde sürmektedir. Bunu sınırlamaya veya belirli adremlere gönderme yaparak tanımlamaya çalışmak Alan Kuramının özüne de aykırı

gözükmektedir. Baktığımız zaman psikoterapi tarihinde alan teorisinin temel bazlarını ele alabilecek karşılıklı etkileşimi ön plana alan basamakları görmek mümkündür. Alan Kuramına katkıda bulunan bilim insanlarına baktığımızda basamak basamak bu sürecin inşa edildiğini görebiliriz. Bu basamaklarda katkıları bulunan kuramcı ve klinisyenleri burada anmak mümkündür.

Alan Kuramının ilk basamakları; Winnicott'la başlayan daha sonra Fairbairn ve Melanie Klein'le devam eden, Hartmann'ın ego psikolojisiyle çevre adaptasyonuna odaklanan, Kohut'un tek kişilik terapilerden iki kişilik terapilere adım attırarak, Masterson'ın annenin libidinal ulaşılabilirliğine, Stolorow'un öznelarası yaklaşımına, Stephan Michell'in ilişki psikolojisine, Paul Wachtel'in ilişki-döngüsel sistemine, Joe Lihtenberg'in güdülenme sistemine, Allan Schore'un nörobiyolojik çalışmalarına ve Beatrice Beebe'in bebek-anne araştırmalarına dayanan geniş bir yelpazeye ve yol haritasına dayanmaktadır.

Montana Katz tarafından günümüzün Alan Kuramı gelişmeleri üç grupta incelenmektedir. Bunlar; Plazmik Model, Mitos İnşacı Model ve Düşsel Model'dir. Plazmik Model, Kuzey Amerika'da gelişen kaynağında Sullivan'ın kişilerarası Psikoterapisi ve İlişki Psikolojisinin bulunduğu bir modeldir (Sullivan, 1953). Modele katkıları bulunanlar ise; Fairbairn, Winnicott, Kohut, Edgar Levenson, Daniel Stern (dil, anlam, anlatı), Jessica Benjamin, Philip Bromberg, Irwin Hoffman (klinik sürecin doğası, ilişki kurma), Öznelarası kuram (Robert Stolorow, George Atwood) (kendilik psikolojisi, yapısalcılık, görüngübilim, varoluşçuluk, yorumbilim), Joseph Lichtenberg, Frank Lachmann, James Fosshage (Güdüleyici sistemler kuramı) (1989/2011) (öznelarası bir bağlamdaki psikik deneyim), Jay Greenberg, Stephen Mitchell (İlişki kuramı) (nesne ilişkileri, Fairbairn, kişilerarası model), Arnold Modell (psikanalizde bilinçdışı süreçler olarak metafor) değerli bilim insanlarıdır (Modell, 1976).

Mitos İnşacı Model ise Güney Amerika'da gelişen, Kurt Lewin'le başlayan Bion'cu bir modeldir. Modele katkı verenler; Kurt Lewin (1935-1936), Baranger & Baranger (1960-1990'lar), İki kişilik alan Lewin, Bion, Klein, Gestalt gibi isimlerdir. Düşsel Model ise; Avrupa'da başlayıp dünya ile etkileşim halinde olan bir modeldir. Bu modele katkı verenler; Antonino Ferro (2006/2009, 2007, 2011), *Giuseppe Civitarese* (2008/2010, 2013), *Baranger & Baranger*, *Bion*, *Klein*, *Langs*, *Ogden* gibi isimleri saymak mümkündür (Ogden, 1991).

Alan Kuramı ile ilgili çok daha derin araştırmaların yapılması gerekmektedir. Alan Kuramı modelinin yeni büyüyen ve gelişen sistemlerle ilintili olarak, önünün çok açık olduğu

ve bütün kuramları kapsayacak yeni bir meta kuram haline gelebileceği varsayılmaktadır. Bu çerçevede bakıldığında Alan Kuramı postmodern dünyada kendisini daha iyi ifade edebilecek araştırmalara ulaşacağı ve kapsadığı çerçevenin genişleyebileceği görülmektedir. Alan Kuramının geleceği umut vaat etmektedir.

Kaynakça

- Atwood, G. & Stolorow, R. (1984). *Structures of Subjectivity: Explorations in Psychoanalytic Phenomenology*. Hillsdale, NJ: The Analytic Press; Türkçesi: Öznelğin Yapıları, çev. Zeynep Ertan, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2013.
- Beebe, B., Jaffe, J., & Lachmann, F. (1992). *A dyadic systems view of communication*. In: *Relational Perspectives in Psychoanalysis*, ed. N. Skolnick & S. Warshaw. Hillsdale, NJ: The Analytic Press.
- Beebe, B., Jaffe, J., & Lachmann, F. (1988a). The contribution of mother-infant mutual influence to the origins of self- and object representations. *Psychoanal. Psychol.*, 5, 305-337.
- Beebe, B., Jaffe, J. (1988b). Mother-infant mutual influence and precursors of psychic structure. In: *Frontiers in Self Psychology: Progress in Self Psychology*, Vol. 4, ed. A. Goldberg. Hillsdale, NJ: The Analytic Press, pp. 3-25.
- Brandchaft, B. (1983). The negativism of the negative therapeutic reaction and the psychology of the self. In: *The Future of Psychoanalysis*, ed. A. Goldberg. Madison, CT: International Universities Press, pp. 327-359.
- Brandchaft, B. (1991). *To free the spirit from its cell. Presented at the Fourteenth Annual Conference on the Psychology of the Self*, Chicago, October 11.
- Brandchaft, B. & Stolorow, R. (1984). *The borderline concept: Pathological character or iatrogenic myth?* In: *Empathy II*, ed. J. Lichtenberg, M. Bornstein & D. Silver. Hillsdale, NJ: The Analytic Press, pp. 333-357.
- Brandchaft, B. (1990). *Varieties of therapeutic alliance. The Annual of Psychoanalysis*, 18:99-114. Hillsdale, NJ: The Analytic Press
- Fairbairn, W. (1943). The repression and the return of bad objects. In: *Psychoanalytic Studies of the Personality*. London: Routledge & Kegan Paul, 1952, pp. 59-81.
- Hartmann, H. (1939). *Ego Psychology and the Problem of Adaptation*. Madison, CT: International Universities Press, 1958, Türkçesi: Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu, çev. Banu Büyükkal, Metis, 2011.

- Jacobson, E. (1964). *The Self and the Object World*. New York: International Universities Press.
- Kernberg, O. (1975). *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*. Northvale, NJ: Aronson. Türkçesi: Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm, çev. Mustafa Atakay, Metis, 1999.
- Kernberg, O. (1976). *Object Relations Theory and Clinical Psychoanalysis*. Northvale, NJ: Aronson.
- Kernberg, O. (1982). Review of Advances in Self Psychology. *Amer. J. Psychiat.*, 139, 374-375.
- Kernberg, O. (1987). Projection and projective identification. *J. Amer. Psychoanal. Assn.*, 35, 795-819.
- Klein, M. (1940). Mourning and its relation to manic-depressive states. In: *Contributions to Psycho-Analysis 1921-1945*- London: Hogarth Press, 1950, pp. 311-338.
- Klein, M. (1957). *Envy and gratitude*. In: *Envy and Gratitude and Other Works 1946-1965*. New York: Delta, 1977, pp. 176-235, Türkçesi; Haset ve Şükran, çev. Orhan Koçak, Yavuz Erten, Metis, 1999.
- Klein, M. (1961). *Narrative of a Child Analysis*. New York: Basic Books.
- Kohut, H. (1959). *Introspection, empathy, and psychoanalysis*. In: *The Search for the Self* Vol. 1, ed. P. Ornstein. Madison, CT: International Universities Press, 1978, pp. 205-232.
- Kohut, H. (1971). *The Analysis of the Self*. Madison, CT: International Universities Press. Türkçesi; Kendiliğin Çözümlemesi, çev. Cem Atbaşoğlu, Banu Büyükkal, Cüneyt İşcan, Metis, 1998.
- Kohut, H. (1977). *The Restoration of the Self*. Madison, CT: International Universities Press. Türkçesi; Kendiliğin Yeniden Yapılanması, çev. Oğuz Cebeci, Metis, 1998.
- Kohut, H. (1982). Introspection, empathy, and the semicircle of mental health. *Internat. J. PsychoAnal.*, 63, 395-407.
- Kohut, H. (1984). *How Does Analysis Cure?* ed. A. Goldberg and P. Stepansky. Chicago: University of Chicago Press. Kramer, S. & Akhtar, S. (eds.) Türkçesi; Psikanaliz Nasıl Sağaltır? Çev. F. Büşra Helvacıoğlu, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2012.
- Kohut, H. (1991). *The Trauma of Transgression*. Northvale, NJ: Aronson.

- Kris, E. (1956). The recovery of childhood memories in psychoanalysis. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 11:54-88. Madison, CT: International Universities Press.
- Lichtenberg, J. (1983). *Psychoanalysis and Infants*, NJ: The Analytic Press.
- Lichtenberg, J. (1989). *Psychoanalysis and Motivation*, Analytic Press. Türkçesi; Psikanaliz ve Güdülenme, çev. Zeynep Ertan, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2016.
- Mahler, M., Pine, F., & Bergman, A. (1975). *The Psychological Birth of the Human Infant*. New York: Basic Books. Türkçesi; İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu, çev. Ali Nahit Babaoğlu, Metis, 2003.
- Masterson, J. (1967). *The Psychiatric Dilemma of Adolescence*. Boston: Little Brown. Türkçesi; Ergenliğe Yaklaşımda Psikiyatrinin İkilemi, çev. Pınar Üzeltüzenci, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2013.
- Masterson, J. (1972). *Treatment of the Borderline Adolescent: A Developmental Approach*. New York: Wiley. Türkçesi; Borderline Ergenin Tedavisi; Gelişimsel Bir Yaklaşım, çev. Pınar Üzeltüzenci, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2012.
- Masterson, J. (1976). *Psychotherapy of the Borderline Adult: A Developmental Approach*. New York: Brunner/Mazel. Türkçesi; Borderline Yetişkinlerde Psikoterapi; Gelişimsel Bir Yaklaşım, çev. Muhittin Macit, Hülya Macit, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2014.
- Masterson, J. (1980). *From Borderline Adolescent to Functioning Adult: The Test of Time*. New York: Brunner/Mazel. Türkçesi; Borderline Ergenden İşlevsel Yetişkinliğine; Zaman Testi, çev. Pınar Üzeltüzenci, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2013.
- Masterson, J. (1985). *The Real Self -A Developmental, Self, and Object Relations Approach*. New York: Brunner/Mazel. Türkçesi; Gerçek Kendilik; Gelişimsel, Kendilik ve Nesne İlişkileri Yaklaşımı, çev. Pınar Üzeltüzenci, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2014.
- Masterson, J. (1993). *The Emerging Self-A Developmental, Self, and Object Relations Approach to the Treatment of the Closet Narcissistic Disorder of the Self*. New York: Brunner/Mazel. Türkçesi; Kendiliğin Doğuşu, Gizli Narsisitik Kendilik Bozukluğunun Tedavisinde Gelişimsel, Kendilik ve Nesne İlişkileri Yaklaşımı, çev. Meltem Kamer Helvacıoğlu, Gülünay Akçalı, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2012.
- Masterson, J., & Klein, R. (Eds.) (1988). *Psychotherapy of the Disorders of the Self: The Masterson Approach*. New York: Brunner/Mazel. Türkçesi; Kendilik

- Bozukluklarının Psikoterapisi; Masterson Yaklaşımı, çev. Mirel Benveniste, Pınar Özdemir, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2014.
- Mitchell, S. (1988). *Relational Concepts in Psychoanalysis*, Cambridge, MA: Harvard University Press. Türkçesi; Psikanalizde İlişkisel Kavramlar; Bir Bütünleşme, çev. Gülenbaht Algaç, İrem Anlı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009.
- Modell, A. (1976). The "holding environment" and the therapeutic action of psychoanalysis. *J. Amer. Psychoanal. Assn.*, 24, 285-307.
- Ogden, T. (1991). Some theoretical comments on personal isolation. *Psychoanal. Dial.*, 1, 377-390.
- Orange, D. (1992). *Subjectivism, relativism, and realism in psychoanalysis*. In: New Therapeutic Visions: Progress in Self Psychology, Vol. 8, ed. A. Goldberg. Hillsdale, NJ: The Analytic Press, pp. 189-197.
- Ornstein, A. (1974). *The dread to repeat and the new beginning*. The Annual of Psychoanalysis, 2, 231-248. Madison, CT: International Universities Press.
- Schore, A. N. (1994). *The Role of Affect in the Emergence of the Self*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Schore, A. N. (2001). Regulation of the right brain: A fundamental mechanism of attachment trauma, dissociation, and psychotherapy. *British Journal of Psychotherapy*, 17(3).
- Schore, A. N. (2004). The effects of a secure attachment relationship on right brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant Mental Health Journal*, 22, 201-269.
- Stern, D. (1985). *The Interpersonal World of the Infant*. New York: Basic Books. Türkçesi; Bebeğin Kişilerarası Dünyası; Psikanaliz ve Gelişimsel Psikolojiden Bir Bakış, çev. Öznur Karakaş, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2012.
- Stern, D. (1988). The dialectic between the "interpersonal" and the "intrapsychic." *Psychoanal. Incj.*, 8, 505-512.
- Stolorow, R. (1970). Mythic consonance and dissonance in the vicissitudes of transference. *American Journal of Psychoanalysis*, 30, 178-179.
- Stolorow, R. (1974). A note on death anxiety as a developmental achievement. *American Journal of Psychoanalysis*, 34, 351-353.
- Stolorow, R. (1975a). Toward a functional definition of narcissism. *International Journal of PsychoAnalysis* 56, 179-185.
- Stolorow, R. (1975b). The narcissistic function of masochism (and sadism). *Inter-national Journal of Psycho-Analysis*, 56, 441-448.

- Stolorow, R. (1989). The dream in context. In *Dimensions of Self Experience*, Progress in Self Psychology, Vol 5, ed. A. Goldberg, pp. 33-39. Hillsdale, NJ: Analytic Press.
- Stolorow, R. (1992). Closing the gap between theory and practice with better psychoanalytic theory. *Psychotherapy*, 29, 159-166.
- Stolorow, R.(1992). Subjectivity and self psychology: A personal odyssey. In: *New Therapeutic Visions: Progress in Self Psychology*, Vol 8, ed. A. Goldberg. Hillsdale, NJ: The Analytic Press, pp. 241-250.
- Stolorow, R. (in press). Thoughts on the nature and therapeutic action of psychoanalytic interpretation. In: *Progress in Self Psychology*, Vol 9, ed. A. Goldberg. Hillsdale, NJ: The Analytic Press.
- Stolorow, R., & Atwood, G. (1973). Messianic projects and early object relations. *American Journal of Psychoanalysis*, 33, 213-214.
- Stolorow, R., & Atwood, G. (1979). *Faces in a Cloud: Subjectivity in Personality Theory*. Northvale NJ: Jason Aronson. Türkçesi; Buluttaki Yüzler; Kişilik Kuramında Öznelerarasılık, çev. Özgür Gelbal, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2013.
- Stolorow, R., & Atwood, G. (1992). *Contexts of Being: The Intersubjective Foundations of Psychological Life*. Hillsdale, NJ: Analytic Press. Türkçesi; Varoluşun Bağlamları; Ruhsal Yaşamın Öznelerarası Temelleri, çev. Büşra Helvacıoğlu, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2013.
- Stolorow, R., Atwood, G., & Ross, J. (1978). The representational world in psychoanalytic therapy. *International Review of Psycho-Analysis*, 5, 247-256.
- Stolorow, R., Brandchaft, B., & Atwood, G. (1987). *Psychoanalytic Treatment: An Intersubjective Approach*. Hillsdale, NJ: Analytic Press. Türkçesi; Psikanalitik Tedavi, çev. Özgür Gelbal, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları, 2013.
- Stolorow, R., & Lachmann, F. (1980). *Psychoanalysis of De-velopmental Arrests: Theory and Treatment*. New York: International Universities Press.
- Stolorow, D. S. & Stolorow, R. (1989), My brother's keeper: Intensive treatment of a case of delusional merger. *Internat. J. Psycho-Anal.*, 70, 315-326.
- Stolorow, D. S. & Brandchaft, B. (1992), Three realms of the unconscious and their therapeutic transformation. *Psychoanal Rev.*, 79, 25-30.
- Stolorow, D. S. & Brandchaft, B. (1987), Developmental failure and psychic conflict. *Psychoanal Psychol*, 4, 241-253.

- Stolorow, D. S. & Atwood, G. (1983), Intersubjectivity in psychoanalytic treatment: With special reference to archaic states. *Bull Menninger Clin.*, 47, 117-128.
- Stolorow, D. S. (1984/85). *Transference: The future of an illusion*. The Annual of Psychoanalysis, 12/13:19-37. Madison, CT: International Universities Press.
- Sullivan, H. S. (1953). *Interpersonal Theory of Psychiatry*. New York: Norton.
- Wachtel, P. L. (2012). *Bütüncül İlişkisel Psikoterapi Atölye Çalışması*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Winnicott, D. W. (1945). Primitive emotional development. In: *Through Paediatrics to Psycho-Analysis*. New York: Basic Books, 1975, pp. 145-156.
- Winnicott, D. W. (1949). Birth memories, birth trauma, and anxiety. In: *Through Paediatrics to Psycho-Analysis*. New York: Basic Books, 1975, pp. 174-193.
- Winnicott, D. W. (1954). Withdrawal and regression. In: *Through Paediatrics to Psycho-Analysis*. New York: Basic Books, 1975, pp. 255-261.
- Winnicott, D. W. (1960). *Ego distortion in terms of true and false self*. In: *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. Madison, CT: International Universities Press, 1965, pp. 140-152.
- Winnicott, D. W. (1962). *Ego integration in child development*. In: *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. Madison, CT: International Universities Press, 1965, pp. 56-63.
- Winnicott, D. W. (1963). *Psychotherapy of character disorders*. In: *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. Madison, CT: International Universities Press, 1965, pp. 203-216.
- Winnicott, D. W. (1967). Mirror-role of mother and family in child development. In: *Playing and Reality*. New York: Basic Books, 1971, pp. 111-118.
- Winnicott, D. (1951). Transitional objects and transitional phenomena. In: *Through Paediatrics to Psycho-Analysis*. New York: Basic Books, 1975, pp. 229-242.
- Winnicott, D. (1960). *Ego distortion in terms of true and false self*. In: *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. New York: International Universities Press, 1965, pp. 140-152.
- Winnicott, D. (1965). *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. New York: International Universities Press.